

Glòria Sanz i Pinyol
Professora de l'IES Rubió i
Ors de Sant Boi de Llobregat

L'article reflexiona sobre les dificultats que tenen els alumnes d'ensenyament secundari obligatori (12-16) en el domini dels signes de puntuació, i fa propostes per dissenyar i escollir activitats que en permetin l'aprenentatge i l'ús adequat.

Els alumnes d'ESO, tant a primer cicle com a segon cicle, han rebut informació sobre l'ús de cada signe. En coneixen la funció, però demostren sovint una manca de domini pràctic, que es reflecteix especialment en l'absència o l'abús d'alguns signes i, en general, en un ús irregular i vacil·lant.

L'article presenta una breu tipologia d'activitats de lectura en veu alta, observació d'escrius, transcripció de textos orals, redacció i manipulació de textos..., i en mostra uns exemples amb la intenció d'aportar idees pràctiques al professorat de llengua de secundària.

Teaching to punctuate in Compulsory Secondary Education. Suggestions from practice

This article reflects on the difficulties that students have in Compulsory Secondary Education (12-16) in the correct use of punctuation marks and offers proposals for designing and choosing activities that allow the learning of correct use. Students in Compulsory secondary education as much in the first as in the second cycle have researched information about the use of each mark. They know the function but they are weak in practice and this is especially demonstrated in the absence and abuse of some signs and in their irregular use.

This article presents a brief typology of spoken activities, observation of written work, transcriptions of oral texts, writing and manipulation of texts and gives examples with the aim of offering practical ideas for Secondary education teachers.

Coneixements i necessitats dels alumnes

Els alumnes d'ESO, tant a primer cicle com a segon cicle, han rebut informació sobre l'ús de cada signe. En coneixen la funció, però demostren sovint una manca de domini pràctic, que es reflecteix especialment en l'absència o l'abús d'alguns signes i, en general, en un ús irregular i vacil·lant. És curiós comprovar com l'absència inicial de signes, símptoma del desconeixement, es converteix en abús un cop han rebut informació teòrica i descontextualitzada de l'ús de cada signe. Aquest desconcert només pot superar-se amb la pràctica de la lectura significativa i de l'expressió escrita amb l'atenció que mereixen tots i cadascun dels elements del codi escrit.

Els objectius dels programes de l'etapa se centren en el domini de les habilitats lingüístiques i expliciten que els coneixements teòrics han de servir per a la millora dels processos de comprensió i producció de textos. La interpretació del valor dels signes de puntuació és indispensable per comprendre la majoria d'escrius. L'ús adequat dels principals signes prosòdics i de puntuació és necessària per elaborar textos coherents.

Cal recordar la importància del caràcter obligatori de l'etapa. Alguns aprenents potser no rebran en el futur cap més ensenyament for-

mal de la llengua. Per això caldrà definir quins són els coneixements necessaris, perquè més endavant no tinguin problemes de comprensió i disposin de prou recursos d'expressió. Els criteris de freqüència i rendibilitat semblen els més adequats per seleccionar la varietat de signes que l'aprenent ha d'interpretar i dominar en finalitzar l'etapa.

Al costat d'aquest procés de selecció, que no es diferencia substancialment de les decisions que hem de prendre per a qualsevol altre tipus de contingut lingüístic, ens caldrà fer un esforç per superar els malentesos i prejudicis respecte dels signes de puntuació, per atribuir-los la importància que tenen com a element de cohesió i de segmentació del text i, molt especialment, per conscienciar sobre els riscos d'interpretació que tenen els textos mal puntuats.

Tractament didàctic de la puntuació. Alguns errors del passat

Els signes de puntuació han tingut, i encara tenen, un tractament secundari, si no tangencial, en l'ensenyament de la llengua. En molts casos, la informació sobre l'ús de cada signe apareix als llibres de text com una simple llista amb exemples de frases aïllades i poc significatives.

Les pràctiques a l'aula sovint segueixen aquesta inèrcia i les versions tradicionals de moltes activitats, com la lectura en veu alta o els dictats, desaprofiten la possibilitat de dedicar-hi atenció. Per què els alumnes esperen que anunciem cada signe quan fem un dictat? És més important avaluar l'aplicació d'una regla ortogràfica arbitrària d'un so idèntic amb representacions distintes que l'entonació significativa de les frases? Per què quan corregim un escrit els nostres alumnes encara se sorprenden de com ho fem i pregunten: «les comes també compten?»?

Una de les causes del problema és, probablement, la inseguretat del professorat, que creu i transmet als aprenents una idea errònia i injustificada del passat, que presentava l'ús dels signes de puntuació com un recurs estilístic que depenia del gust de l'escriptor. No podem mantenir ni difondre aquest error. En realitat, tots els signes i pràcticament tots els nivells de la llengua són de caràcter opcional: l'ús de sinònims, la formació de sintagmes, l'ordre i l'extensió de la frase... es regeixen per unes regles que no estableixen en cap cas que un missatge determinat s'hagi de transmetre d'una manera única.

Els materials curriculars no ajuden gaire a superar aquest tractament secundari del valor dels signes de puntuació. Hi manquen propostes pràctiques per enfocar-ne l'aprenentatge pràctic de manera seqüenciada. És insuficient presentar el contingut teòric del tema seguit d'activitats simples, com ara «puntuat aquestes frases», o massa difícils si no se'n fa un treball seqüenciat, com ara «puntuat aquest text». I sobretot: la majoria dels materials a l'abast presenten les activitats de puntuació com a activitats aïllades, poc relacionades amb les habilitats de comprensió i de redacció de textos.

Propostes generals Per definir els objectius d'aprenentatge cal delimitar-ne també els continguts. Les necessitats dels nostres alumnes no són les mateixes que les d'un professional de la correcció editorial. Cal ser realistes. Seria massa ambiciós pensar que els nostres alumnes poden aprendre (o necessitar) tota la varietat de cometes, parèntesis o claudàtors que presenten les convencions escrites.

Proposem la selecció següent de signes que l'alumne ha de comprendre i aplicar per a l'etapa obligatòria: el punt (seguit, a part i final); la coma (enumerativa, explicativa i d'elisió de verb); el punt i coma; els dos punts; els parèntesis; els guions de diàleg i d'incís; les cometes de citació literal, de mot estranger i de citació de mot; els punts suspensius, i els signes d'interrogació i exclamació. Altres signes i altres usos poden quedar ajornats per al batxillerat o bé ser tractats només com a coneixement passiu, quan les característiques d'algun text ho requereixin.

Una altra dificultat és la seqüenciació. El tractament realista que ens cal ens fa també conscients que una gran diversitat de signes apareixen simultàniament al text i, per tant, no podem limitar-nos al treball de frases aïllades. Però tampoc no és adequat demanar als aprenents que col·loquin els signes de puntuació en un text llarg en què els hem extret tots, sense activitats prèvies que vagin graduant la dificultat de la tasca. En més d'un llibre de text, la llista de frases i el text sense puntuar són les úniques activitats que troba l'alumnat immediatament després de la informació teòrica sobre l'ús de cada signe.

Ens caldran activitats variades i de graus de dificultat distints. I els criteris per seqüenciar-les no són només la quantitat de signes que manquen en un text, sinó també l'extensió de l'escrit, el registre lingüístic i, especialment, el tipus de text. És molt diferent plantejar activitats de puntuació amb textos descriptius o expositius que amb narracions que inclouen diàlegs en estil directe.

Tanmateix, no és sempre necessari deslligar les activitats de coneixement i ús dels signes de puntuació d'altres tasques amb objectius més amplis, relacionats amb les habilitats de comprensió i elaboració de textos. Les millors pràctiques per comprendre i usar els signes de puntuació són les activitats de processament de textos, sempre que hi donin la importància i l'atenció que mereixen. De fet, totes les activitats de lectura i escriptura són també tasques de puntuació. No podem aïllar excessivament aquest contingut dels altres, de la mateixa manera que no té cap sentit aïllar els signes del text.

Tipologia d'activitats

La tipologia que presentem a continuació té la intenció d'aportar idees i recursos per als casos en què calgui fer un tractament específic de la puntuació a l'aula. Busca la claredat i pot resultar útil per seqüenciar els

aprenentatges, en el benentès que tenen com a objectiu la millora de les habilitats comunicatives. En cap cas pretén ser completa o definitiva.

Lectura en veu alta

En aquest apartat ens referirem a les activitats d'oralització de textos escrits, com un tipus molt específic de lectura, que no hem de confondre amb les activitats habituals de comprensió lectora. Malgrat que una bona lectura en veu alta reflecteix també el grau de comprensió del missatge, quan es tracta d'enfocar específicament certs continguts —en aquest cas el domini de les marques de puntuació— l'objectiu és més restringit. És a dir, prioritzem l'habilitat oral d'entonar de manera adequada i ens seran més útils certs tipus de text per la presència i la varietat de signes prosòdics, més que pel seu contingut. Les activitats de comprensió lectora tenen objectius més amplis, i llegir en veu alta no sempre ajuda a aconseguir-los.

Fet aquest aclariment, hem de constatar també que la lectura en veu alta no és simplement una font d'informació per a l'avaluació, sinó sobretot una pràctica indispensable perquè els alumnes comprenguin i practiquin la relació entre puntuació i entonació. L'oralització del text ajuda a identificar la modalitat de les oracions i a comprendre el valor de cada signe.

La selecció dels textos per llegir a l'aula ha de tenir en compte aquesta utilitat. Seran molt rendibles els que presentin molta varietat de signes, com els diàlegs o la majoria d'articles d'opinió, a més de narracions o textos literaris, ja molt presents a l'aula per a uns altres tipus d'activitat. Us proposem ser una mica més agosarats: heu provat de fer llegir als alumnes programes d'activitats o la cartellera d'espectacles? Hi ha una quantitat enorme de signes, que obliga a fer canvis de to i pauses significatives.

Per graduar la dificultat de la lectura, caldrà preveure un temps a l'aula, i fins i tot alguna activitat específica, per observar el text abans de llegir-lo en veu alta. Sense preparació prèvia és difícil que els alumnes facin una lectura amb una entonació significativa i adequada. Fins i tot la lectura de textos propis hauria d'anar precedida de lectures silencioses prèvies, que permetin a l'alumnat detectar errors o mancances del text relacionades amb l'ús de la puntuació.

Observació de textos

L'observació guiada de textos és imprescindible per comprendre els continguts que hàgim pogut transmetre o trobar al llibre de text so-

bre els signes de puntuació. Les activitats d'observació proposen fer recerques i comprovacions al text sobre el valor de cada signe.

Per graduar-ne la dificultat tindrem en compte el tipus de text i, especialment, la quantitat de signes. Deixarem per a fases avançades l'observació de textos com bibliografies o fitxes tècniques, en què l'ús d'uns determinats signes respon més a criteris convencionals i tipogràfics que no pas a la prosòdia o la sintaxi.

Per identificar la utilitat dels signes, o comprovar-ne el valor estilístic, o només per constatar les diferències entre la sintaxi curta i la sintaxi llarga, podem fer activitats d'observació en què els alumnes comparin dos textos o més i en valorin la facilitat o la dificultat de lectura. Podran comprovar que les marques de pausa, les frases curtes, l'absència d'incisos llargs... faciliten no només la lectura en veu alta, sinó també la comprensió del text.

Transcripcions de textos orals

Aquest és un tipus d'activitat per a fases avançades. Heu provat de transcriure una cançó, un poema o un diàleg a classe? Presenta les seves dificultats: cal disposar d'un magnetòfon i d'un enregistrament, cal passar el text diverses vegades i anar enrere molts cops. Però, en aquest cas, la dificultat de la tasca no en resta la utilitat. És molt interessant fer transcripcions de textos orals reals, que poden ser petits monòlegs o diàlegs dels mateixos alumnes. En intentar reproduir el text per escrit, comprovaran les grans diferències entre el llenguatge oral i l'escrit, i hauran de prendre decisions per passar al codi escrit les interjeccions, les frases inacabades, les variacions de to, els mots crossa...

En les activitats de redacció rarament demanem diàlegs. És comprensible, perquè tenen poc valor funcional: a la vida normal mantenim diàlegs, però no escrivim diàlegs i, per tant, és una pràctica que no s'adiu amb un enfocament comunicatiu de la llengua. No obstant això, els diàlegs escrits permeten una varietat d'entonacions, i per això també de signes de prosòdia, que no pot igualar la producció de cap altre text. Proveu de demanar als alumnes que inventin diàlegs que després podran escenificar. He comprovat personalment que és una tasca engrescadora: les noies i els nois reben la proposta de bon grat i l'aprofiten per escriure en un llenguatge fresc i col·loquial.

Activitats amb frases

És útil prescindir de la unitat textual per fer un enfocament puntual i específic d'alguns signes. Les activitats amb frases permeten centrar l'aten-

ció en els signes prosòdics, relacionats amb la modalitat de l'oració i amb els aspectes més sintàctics, com l'ordre dels elements i l'ús dels incisos.

En uns casos la proposta pot ser puntuar frases sense signes, però també redactar l'oració principal per a una subordinada llarga, introduir un incís o canviar-lo de lloc en la mateixa frase. En els cursos més avançats, resulta molt interessant descobrir variacions en el significat d'una oració canviant el lloc dels signes de puntuació o introduint-n'hi de nous.

Manipulació de textos

Entenem per manipular el text fer-hi canvis amb algun objectiu. Les instruccions poden demanar activitats molt variades: separar-ne paràgrafs, separar-ne frases, posar-hi les comes que falten, introduir-hi incisos extrets prèviament, buscar-hi puntuacions alternatives (més expressives, més pautades, més sincopades, etc.).

Són útils perquè l'alumne faci una aplicació graduada dels signes. Pot tractar-se d'un text sense signes, on cal incorporar-los. Però també podem presentar un text on només falten els punts i les altres marques de separació de frases, o sense comes. També en podem extreure alguns signes i presentar-los en una llista al marge perquè l'alumne faci hipòtesis sobre el lloc concret on eren al text... En tot cas, és millor deixar per al final els textos complets sense puntuar.

Per a les fases més avançades, la literatura posa al nostre abast textos molt interessants per preparar activitats d'aquest tipus. Quan els nostres alumnes ja han fet pràctiques graduades i poden enfrontar-se a un text sense cap signe de puntuació, podem buscar alguns textos literaris. Molts escriptors, com a autèntic exercici d'estil, transgredeixen els usos més freqüents i convencionals dels signes de puntuació; ho trobareu especialment en relats curts. En aquest tipus de text literari, o bé en textos on hem extret tots els signes, és útil comparar a classe les diferents propostes de puntuació que han fet els alumnes, sobretot si els convidem a justificar-les.

Un dels continguts més interessants de practicar amb les activitats de manipulació de textos és l'incís. El grau de comprensió i el domini de la redacció suficients per detectar o usar incisos és molt important per comprendre com s'articula la linealitat del text.

Perquè una activitat de manipulació de textos sigui realment útil, ha de preveure els coneixements de l'aprenent sobre el tipus de text i la necessitat que compregui el contingut del text amb què treballa. És a dir, la variació que l'alumne hagi de fer al text hauria d'estar justificada pel context lingüístic o bé produir-hi canvis observables. Si ho aconseguim, farem pràctiques que desenvolupen també les habilitats de comprensió i de redacció.

Quadre 1

<i>Qüestió</i>	<i>Autocorrecció</i>	<i>Heterocorrecció</i>
Els paràgrafs tenen diversos punts i seguit?		
Tots els incisos porten coma davant i darrere?		
Has utilitzat algun punt i coma en posició adequada?		
Els elements de les enumeracions queden separats per comes?		
Cada oració comença amb majúscula inicial?		
Les citacions estan marcades amb signes?		
...		

Revisió i correcció de textos

Les activitats de revisió i correcció de textos d'altri i de propis permeten practicar el domini de l'ús dels signes i també són bones activitats d'avaluació, pel fet que requereixen coneixements múltiples. Per graduar la dificultat de la revisió, podem fer, als escrits dels alumnes, anotacions al marge indicant els paràgrafs o les frases que podrien millorar amb l'ús de signes de puntuació. És habitual que en els exercicis de redacció els alumnes escriguin frases llargues i embolicades. Feu alguna demostració de millora amb frases més curtes o amb pauses internes, perquè després puguin assajar-la en una altra frase del seu propi text.

També podem fer una correcció per parelles intercanviant textos i fent servir pautes com: «Creus que en algun lloc del text podríem canviar un punt pels dos punts? I per un punt i coma? Com quedaria el text si hi afegíssim tres punts seguits? On els col·locaries?». Aquestes pautes es poden organitzar en graelles de correcció com la del quadre 1.

Així mateix, l'ensenyant també pot preparar una llista de frases o paràgrafs amb errors que l'alumne ja hauria de saber detectar (incisos no puntuats, comes entre subjecte i predicat, interrogatives no marcades...), i fotocopiar-la perquè es corregeixin i es comentin a l'aula. Es pot tractar d'una llista amb errors reals extrets d'escrits del grup, seleccionats pel fet de ser generals o paradigmàtics de les mancances més freqüents. Aquesta activitat té l'avantatge que tots els membres del grup poden observar i comentar els mateixos errors.

Mostra d'activitats**Activitats de lectura en veu alta****Les frases variables**

Aquesta activitat es pot fer amb la dinàmica del dictat per pare-

lles. El professor o la professora pot preparar una llista de frases sense signes de puntuació que contenen els mateixos mots i en el mateix ordre: les diferents possibilitats de puntuació en canviaran l'estructura sintàctica, l'entonació i el significat.

Cada membre de la parella té una llista de frases que apareixen dues vegades: una sense puntuació i l'altra amb signes de puntuació. A la frase superior hi haurà de col·locar els signes que representin l'entonació del company. Després, quan sigui el seu torn, haurà de llegir la frase puntuada (d'entonació diferent) perquè el company escrigui al dictat els signes a la frase sense puntuar. El fet de no haver de reescriure la frase els ajuda a centrar l'atenció en els signes i a notar les diferències entre la seva frase i la del company. No obstant això, hauran de fer-hi algun canvi si calen majúscules de principi d'oració. Exemples:

Com ho has fet això és difícil

A: Com ho has fet, això? És difícil?

B: Com ho has fet? Això és difícil!

Ja t'ho he dit moltes vegades la calefacció no funciona

A: Ja t'ho he dit: moltes vegades la calefacció no funciona.

B: Ja t'ho he dit moltes vegades: la calefacció no funciona.

No li proposis això que dius ara no és el millor moment

A: No li proposis això que dius. Ara no és el millor moment.

B: No li proposis això. Què dius ara? No és el millor moment.

Ha d'estar tot preparat a les vuit ja ho saps qui vindrà al sopar

A: Ha d'estar tot preparat a les vuit, ja ho saps. Qui vindrà al sopar?

B: Ha d'estar tot preparat a les vuit. Ja ho saps, qui vindrà al sopar?

A l'incendi hi participen tres hidroavions i sis camions de moment aquesta és la informació facilitada per la Generalitat

A: A l'incendi hi participen tres hidroavions i sis camions, de moment. Aquesta és la informació facilitada per la Generalitat.

B: A l'incendi hi participen tres hidroavions i sis camions. De moment, aquesta és la informació facilitada per la Generalitat.

Observació de textos

Busca al text els següents valors dels signes de puntuació, encercla'ls i enllaça'ls amb una fletxa amb el número corresponent.

El periòdic

dimecres 30 juliol
1999**Barcelonins****L'esperança dels 'meninos'**

NÚRIA NAVARRO

No tots els *meninos da rua* tenen la fortuna de Ronaldo. Mentre ell va esborrar d'un puntada un futur de fam a Bento Ribeiro, set milions més de nens del Brasil continuen tenint la misèria enganxada a la carn. Merche Bellón (Barcelona, 1974), monitora d'un esplai de l'Hospitalet, s'estima més hipotecar les seves vacances ajudant els *meninos* de Rio de Janeiro que torrar-se en una gandula de platja.

Té experiència. Estudia Pedagogia i fa cinc anys que dedica el temps lliure a menors de la Florida, un barri on sovintegen els conflictes socials. **"Són uns privilegiats comparats amb els *meninos*", admet. "Els tenen gana, i després de la gana vénen la mendicitat, la de-**

La monitora d'esplai va al Brasil per donar un cop de mà als nens sense sostre de Rio

linquència i la prostitució", recalca, mentre a la motxilla hi posa poca roba, **"molta alegria",** algun llibre i quatre diàbols per regalar als nois. **"Estic una mica nerviosa -confessa-. És una responsabilitat representar altres monitors de la Federació Catalana de l'Esplai".**

Merche no hi va sola. Nou monitors l'acompanyen en la nova missió de suport al Moviment Nacional de Meninos i Meninas da Rua, que va començar l'any 1994 i que ja ha obert quatre nuclis base d'atenció als menors. **"Abans van venir aquí els educadors brasilers, ens van explicar la situació i ens van ensenyar quatre paraules de portuguès... i de samba",** explica la Merche. Quan tornin, després de 25 dies intenses, hauran de despertar la consciència dels que han preferit mandrejar. **"És important informar de les coses que estan passant". ■**

1. Un punt que indica el final d'una frase.
2. Dues comes que contenen una aposició.
3. Parèntesis que afegeixen informació.
4. Cometes que indiquen frase literal.
5. Incís del narrador en una frase literal.
6. Subordinada temporal amb valor d'incís.
7. Frase inacabada.
8. Juxtaposició.
9. Cometes que indiquen mot estranger.
10. Comes d'enumeració.

Troba quin grup de signes de puntuació pertany a cada sinopsi i col·loca'ls. Cada grup reproduceix l'ordre amb què hi apareixen.

Cartes a la màniga
Estrella Ramon

Més val que no us creueu en el camí dels esbojarrats amics de la Cinta la Júlia s'enamora perdudament del nou tutor mentre la colla ja no sap què fer per tirar endavant la Rondalla-Rock-Band

Les nits perfumades
Manel Joan Avinyó

Aquesta novel·la explora el terreny subjectiu de la memòria el món familiar el poble les trapelleries dels xiquets l'escola el cinema el descobriment trasbalsador del sexe

Raquel

Isabel-Clara Simó

Raquel és una jove de 17 anys intel·ligent sensible amb un alt esperit crític i que té dos problemes no s'estima la seva família i no s'agrada ella mateixa

Els vampirs d'Ottawa

Eric Wilson

Dins els murs d'una tenebrosa finca Liz Austen descobreix l'estrany baró Nicolai Zaba un home totalment dominat per la por quin secret amaga

Sinopsis extretes d'un catàleg d'Edicions Bromera (1999).

Grup 1: , , , ?

Grup 2: : , , , , , , , , , , , , , , ,

Grup 3: , , , , : .

Grup 4: . , ,

Activitats amb frases

L'incís viatger (per a nivells inicials)

Col·loca els mots en cursiva en un altre lloc de la frase, de manera que es converteixin en un incís. Fes servir signes de puntuació variats.

- L'Anselm estudiava anglès de nit *quan era jove*.
- Al tren hi havia una cafeteria *al darrer vagó*.
- Aquella tarda d'agost, *segurament* era la vegada que més bicicletes juntes feien un cim.
- *Tal com ens va confessar anys després*, el professor ens observava pel reflex del vidre de la finestra.

Per a nivells més avançats, podem fer-ne una altra versió. L'activitat consisteix a inserir diversos sintagmes en una oració composta no gaire llarga.

La frase creixent

Col·loca a la frase següent tots els incisos possibles de la columna de la dreta. Fes-ne tantes versions com incisos, és a dir, afegeix-ne només un cada vegada.

Els va rebre un home i els va suggerir que fessin la visita de la casa lliurement.

Incisos possibles: *d'uns quaranta anys, amablement, amb to còmplice, d'aspecte sobri i aristocràtic, segons ens van dir, sense cap pressa.*

Activitats de manipulació de textos

En aquest text hi falten els signes de puntuació dins de les oracions. Col·loca'ls-hi. Necessitaràs, almenys: sis comes, dues vegades dos punts, una vegada punt i coma i una altra, punts suspensius.

Al barceloní carrer de Calders hi havia la fàbrica de caramels de l'avi d'Enric Bernat en la qual va començar a treballar als 14 anys.

Quan es va fer càrrec del negoci a finals dels anys cinquanta va decidir trobar un caramel amb què els nens no s'embrutessin els dits. Solució un dolç rodó subjecte a un pal.

D'aquest primitiu pal de fusta aviat es passaria el 1960 a un de plàstic. El seu nom també va canviar de l'originari i reduït Chups es va passar al Chupa-chups nom que es va popularitzar amb el suport d'una cançó publicitària.

En els anys 70 va iniciar la conquesta d'Europa la dècada següent l'empresa exportava més del 90% de la seva producció.

La història d'aquest caramel català continuà per terres d'Àsia Amèrica Àfrica fins a conquerir el planeta.

El Periódico, 15 d'agost de 1999 (text adaptat)

El text següent comenta una exposició de fotografia i dona les dades per poder-la visitar. Llegeix-lo i busca-hi d'on s'han extret els mots que hi ha al peu. Reescriu el text per col·locar-los, fent servir els signes de puntuació necessaris.

Les mirades de llum i ombra del fotògraf Ricard Terré

Són paraules de Pere Formiguera, comissari de l'exposició que el Museu Nacional d'Art de Catalunya dedica a Ricard Terré, un dels grans noms si es parla de fotografia espanyola contemporània. Les més de 60 imatges d'aquest artista català donen forma a una mostra que va més enllà del mer documental per convertir-se en reivindicació. Blancs i negres que

presenten la trajectòria de Terré, que en temps de guerra va posar punt final a l'avorriment que en aquells moments imperava en la fotografia. Més enllà dels salons, l'artista va revolucionar els usos de la fotografia i va donar llum a tot un document social.

Aquesta exposició compta amb un acurat catàleg àmpliament i-lustrat. - I.M.R.

MNAC. Palau Nacional. Parc de Montjuïc.

De dimarts a dissabte, de 10.00 a 19.00 hores;

diumenges i festius, de 10.00 a 14.30 hores; dilluns, tancat.

500 pessetes. Oberta fins al 31 d'octubre.

El Periódico, 30 de juliol de 1999

Mots i dades que cal tornar a inserir al text:

Dures i tendres / MNAC / dijous fins a les 21.00 / Un sonor toc d'alerta / Horaris / Organitzada per la Fundació la Caixa / Sant Boi de Llobregat, 1928 / foto-clubs i concursos

Referència de l'autora

Glòria Sanz i Pinyol, professora de l'IES Rubió i Ors de Sant Boi de Llobregat. Pau Claris, 4. 08830 Sant Boi de Llobregat. Tel. 93 454 81 02. Correu electrònic: g.sanzpinyol@redestb.es

Línies d'actuació: formació en habilitats orals i escrites.